

M. T.

Historia nauki i techniki w Kirgizji

Kwartalnik Historii Nauki i Techniki 15/3, 644-645

1970

Artykuł umieszczony jest w kolekcji cyfrowej Bazhum, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych tworzonej przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego.

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie ze środków specjalnych MNiSW dzięki Wydziałowi Historycznemu Uniwersytetu Warszawskiego.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Z CZASOPISM ZAGRANICZNYCH

„WOPROSY ISTORII JESTIESTWOZNANIJA I TIECHNIKI”, 1969 Z. 28

Zawartość zeszytu jest tematycznie różnorodna. Publikację otwiera artykuł B. M. Kedrowa *Lenin o obrazie świata*. Wychodząc od słów Lenina charakteryzujących obraz świata z punktu widzenia nauk przyrodniczych, autor konfrontuje historycznie zmienne wizje świata fizycznego tworzone w wiekach XVIII, XIX i XX. Pokazuje, że stworzenie ogólnego obrazu świata będące w przeszłości wytworem filozofii a ściślej mówiąc filozofii naturalnej, powstaje dzisiaj przy udziale wszystkich nauk, a filozofia odgrywa rolę zespalającej podstawy metodologicznej.

Dalej następuje artykuł W. P. Zubowa *Doświadczenie naukowe i techniczne w epoce Renesansu*. Treść pracy stanowi wykład wygłoszony na X Międzynarodowym Kongresie Historii Nauki (Itaka 1962). Analizując podstawowe zasady eksperymentu naukowego i technicznego w czasach odrodzenia podkreśla autor ogromne znaczenie rozumowania przez analogię w tym okresie. Znacznie węższą, choć pokrewną problematykę podejmuje G. W. Bykow w pracy *Eksperyment myślowy w historii chemii*. Autor argumentuje tu celowość zastosowania eksperymentu myślowego w historii chemii posługując się jako przykładem pracą amerykańskiego fizyko-chemika J. K. Seniora.

W dziale *Doniesienia* znajduje czytelnik oryginalne badania z historii mechanicznego i algebraicznego kierunku w formowaniu się obliczeń wektorowych, reprezentowane przez uczonych rosyjskich J. J. Somowa i P. E. Romera oraz analizę partii trygonometrycznych w astronomicznych dziełach al-Farabi i Awicenny. Dalsze prace dotyczą rozprzestrzeniania się w Rosji nauki o geosynklinach, rozwoju limnologii do I wojny światowej, historii wydania pierwszego atlasu ZSRR w 1927 r. oraz wyobrażeń starożytnych o odżywianiu się roślin.

Historię techniki reprezentują prace traktujące o kształtowaniu się przemysłu elektroenergetycznego i elektrotechnicznego w Rosji oraz o historii opracowań teorii wybuchu kierowanego.

Dalsze stronicie niniejszego zeszytu zawierają m. in. materiały do biografii naukowych F. F. Schuberta, chemików: F. F. Beilsteina i W. A. Gemiliana oraz rosyjskiego geologa i paleontologa H. J. Andrusowa. Zeszyt zawiera również szeroki dział bibliograficzny oraz kronikę życia naukowego dokumentującą m. in. dorobek XII Międzynarodowego Kongresu Historii Nauki.

M. T.

HISTORIA NAUKI I TECHNIKI W KIRGIZJI

W 1967 r. w ZSRR powstał Kirgiski oddział radzieckiego narodowego zrzeszenia historyków nauk przyrodniczych i techniki. Podstawowym jego zadaniem jest rozwijanie badań z zakresu historii nauki i techniki w Kirgizji, koordynacja prac instytucji naukowo-badawczych, a także poczynań indywidualnych uczonych zajmujących się zagadnieniami z tej dziedziny. Oddział organizuje posiedzenia naukowe, konferencje i sympozja. Zajmuje się także przygotowaniem i wydawaniem publikacji z zakresu historii nauki i techniki. W 1967 r. ukazał się pierwszy zeszyt „Woprosow Istorii Jestiestwoznanija i Tiejchniki w Kirgizji” zawierający materiały z I Środkowoazjatyckiej konferencji naukowej poświęconej historii nauki i techniki. Była to pierwsza próba przedstawienia historii nauk w ogóle i odrębnych jej dyscyplin w Republice. Kontynuacją tej publikacji jest wydany w stolicy Kirgizji Frunze pod koniec 1969 r. drugi zeszyt „Woprosow” zawierający referaty z II Środkowoazja-

tyckiej konferencji historyków nauki i techniki. Zeszyt ten wypełniają prace ogólne, dotyczące historii nauki oraz referaty szczegółowe traktujące o rozwoju poszczególnych dyscyplin technicznych, matematycznych, chemicznych, etnograficznych i archeologicznych.

M. T.

ZAPISY JEZYKOZNAWCZE J. G. MENDLA

W zapiskach po Janie G. Mendlu, twórcy teoretycznych podstaw współczesnej genetyki, znaleziono jego prace o nazwiskach niemieckich. Część z tych materiałów zaginęła w czasie II wojny światowej, reszta znajduje się w Muzeum Morawskim w Bernie, o czym dotychczas nie wiadomo. Mendel zebrał z różnych spisów 723 złożone nazwiska niemieckie mające w drugim członie *-mann* i poddając ten materiał pewnym zabiegom zastanawiał się nad wokalizmem i konsonantyzmem w niemieczyźnie. Jak pisze W. A. Moskowicz w artykule *Lingwistyczne opyty Ioganna Gregora Mendelja* („Woprosy Jazykoznanija”, 1969 nr 1), trudno skomentować te prace, można tylko przypuszczać, że Mendel chciał zastosować prawa genetyki do języka.

Z zebraniem materiałem anroponomastycznym Mendel czynił i inne zabiegi, mianowicie biorąc pod uwagę pierwszy człon nazwisk poklasyfikował je według grup semantycznych. Myślał również o takim samym opracowaniu nazwisk z członem *-mayer*, *-bauer*.

Analizy tego rodzaju zaczynają mieć zastosowanie w dzisiejszych badaniach nazewniczych¹, Mendel więc znacznie wyprzedził pod tym względem swoją epokę.

Z. Br.

STULECIE POWSTANIA UKŁADU OKRESOWEGO PIERWIASTKÓW

„Woprosy Istorii Jestiestwoznania i Tiechniki” poświęciły cały numer (1969 z. 29) stułetniej rocznicy powstania układu okresowego pierwiastków. Wśród autorów artykułów znajdują się obok znanych uczonych radzieckich jak: Kiedrow czy Figurowski, profesorowie George Kauffman ze St. Zjedn., Erich Thilo z NRD oraz M. Haissinsky z Francji.

Ogólnie rzecz biorąc tematyka artykułów grupuje się wokół dwóch zagadnień: rozwój i interpretacja teoretyczna układu okresowego oraz historia jego powstania.

W drugiej grupie tematycznej znajduje się m. in. artykuł N. A. Figurowskiego, w którym autor omawia historię klasyfikacji pierwiastków od Lavoisiera poprzez próby Daltona, Döbereinera, Gmelina, Gladstone'a i in. aż po ostatnie osiągnięcia Mendelejewa. Wśród poprzedników Mendelejewa znaleźli się również Amerykanie (m. in. O. W. Gibbs). Pisze o tym G. Kauffman w swym artykule *Poprzednicy i następcy Mendelejewa w USA*. Udział uczonych amerykańskich w tworzeniu układu okresowego jest mało znany, ale dla historii nauki nieobojętny, podobnie jak wkład L. Meyera, który głosił swój priorytet w odkryciu prawa okresowości. Tym ostatnim zajmuje się A. A. Makarenja analizując główne prace L. Meyera i oceniając na tej podstawie ich znaczenie dla rozwoju układu okresowego. Postać układu okresowego nie została odrazu jednoznacznie określona, a jego formy ulegały zmianie. Ewolucję tę cmówił B. M. Kiedrow. O poszukiwaniach adekwatnej formy pisze także D. N.

¹ Zob. W. Taszycki, *Złożone nazwy miejscowe w języku polskim*. „Slavia” (Praha), 1969 nr 1, ss. 49–64, gdzie autor postuluje, aby klasyfikując złożone nazwy miejscowe od strony semantycznej „równą uwagą obdarzyć oba składające się na nie człony, a zależnie od ich znaczenia w różnych nieraz wymieniać je gromadach znaczeniowych” (s. 64).